

SÅ FÖRBEREDER DU DIG PÅ DET OTÄNKKBARA

För ett drygt år sedan skedde det som inte får hända på Kronan i Trollhättan. En beväpnad person tog sig in på skolan, och han kom för att döda. För att minimera förödelsen behövs ett mönster att falla tillbaka på, det är därför avgörande att träna även för det otänkbara.

TEXT JENNY PERSSON FOTO ANDERS SVENSSON

Nu i efterhand ser vi att polisen reagerade snabbt och lärarna på skolan vidtog vissa åtgärder, exempelvis barrikaderade dörrar – vilket är helt rätt. Om man inte hade agerat så snabbt hade attacken på Kronan kunnat bli mycket värre, med fler skadade och dödade. Nu fick tre personer sätta livet till i attacken. För att kunna agera snabbt behöver man ha tränat och funderat igenom hur man ska agera vid en händelse, säger Jonas Dalén, konsult på 4C Strategies.

Den 29 september övade risk- och krishanteringsföretaget 4C Strategies det otänkbara med krisledningen för De la Gardie-gymnasiet och räddningstjänsten i Lidköping. Nästan ett år efter attacken mot skolan Kronan i grannkommunen Trollhättan.

– Vi började planera en stabsövning för några år sedan. Jag och gymnasiestyrkans chef hade bokat in ett möte samma dag som attentatet skedde i Trollhättan. Den tragiska händelsen blev en skarp påminnelse om vikten av att öva för att vara förberedd när något händer,

säger Stefan Gustafsson, säkerhetssamordnare vid räddningstjänsten i Västra Skaraborg.

Stefan Gustafsson har arbetat med kommunsäkerhet i drygt sex år och innan dess inom försvarsmakten i 13 år. Efter en omorganisering är han nu säkerhetssamordnare för de fyra medlemskommunerna, Lidköping, Vara, Grästorp och Essunga i Västra Skaraborg.

KOMMUNER HAR ETT ekonomiskt stöd från staten för säkerhetsövningar i verksamheten. Traditionellt är de flesta verksamheter duktiga på att öva utrymning, vid exempelvis en brand. Men inrymning har inte prioriterats på samma sätt.

– För att en övning ska ge verkan är det noga med förberedelser för att få maximal effekt. Och med hjälp av teamet från 4C Strategies kunde vi skapa en övning som kändes realistisk.

– Trots att det var en övning som varade i två timmar var vi helt utmatade efteråt, jag trodde inte att vi skulle

Övningen på De la Gardie-gymnasiet

Övningen på De la Gardie-gymnasiet den delades in i fältmoment kring ut- och inrymning, samt en simuleringsövning av potentiella situationer. 4C Strategies mjukvara Exonaut var övningens motor, med stöd av experter från Polisen, brandkåren, Lidköpings kommun och närliggande kommuner.

4C Strategies

4C Strategies levererar lösningar för risk- och krishantering över hela världen. Företaget startades för 16 år sedan och stöttade då Försvarsmaktens övningsverksamhet. I dag har man drygt 100 anställda, åtta integrerade mjukvaror och har kontor i Stockholm, Malmö, London, Storbritannien och USA.

bli så engagerade när det inte var tal om ett skarpt läge, säger Magnus Thilén, gymnasiestyrkans chef vid De la Gardie-gymnasiet.

Magnus Thilén

Utifrån övningarna skapar nu skolan en handlingsplan och planerar för fler fältmoment framöver.

– Vi har över 2 000 elever och en personalstyrka på 250 personer och något vi blev tydligt medvetna om är att vi har 30 entréer till skolan, mycket öppna ytor och fönster. Efter händelsen i Trollhättan har vi diskuterat att ha vakter på skolan. Men vi tror det är bättre att ha ett öppet förhållningssätt, hålla ögon och öron öppna och att vara förberedda helt enkelt.

VID EN ATTACK där det handlar om så kallat pågående dödligt våld, som skolskjutningar, handlar det om att skydda elever och personal genom att antingen barrikadera och gömma sig eller genom att försöka ta sig bort från hotet.

– Bara det att man har funderat på hur man ska agera vid en händelse gör att du faktiskt sparar värdefulla sekunder när något händer. Att vara medveten om de förutsättningar som finns i våra lokaler, hur vi skyddar elever och personal på bästa sätt. Det hjälper till för att inte drabbas av panik i ett skarpt läge men

Inför övningen ger Jonas Dalén från 4C Strategies, i mitten i vit skjorta och tröja, en beskrivning av vad som kommer att hända.

ger också en grundtrygghet i sin yrkesroll i vardagen, säger Jonas Dalén.

Övningen som 4C Strategies skapade åt skolan i Lidköping var baserad på verkliga scenarier till vilka man tittat på tidigare inträffade situationer med väpnat våld i skolmiljö, i till exempel Finland, USA och Trollhättan. Utifrån detta tog man fram en så kallad simuleringsövning med ett motspel. I gruppen som övades ingick nio personer från skolans krisledning och räddningstjänsten var med. I motspelen var sju personer engagerade, och de spelade journalister, medarbetare, kommuninvånare och representanter från regeringen.

– Telefonerna ringde oavbrutet, det var allt från journalister till statsministerns talesman som ringde oss, säger Magnus Thilén. Och fortsätter: till spelet hade Stefan även bjudit representanter från grannkommuner för att observera och ta del av informationen.

– Det viktiga är ju inte själva scenariot, för vi vet ju inte om och i så fall vad som skulle kunna hända. Det som står i fokus är att få till rutiner, pröva på och att få tid till att tänka. Som all övning handlar det om att förbereda sig mentalt. I det fullspäckade schemat som vi har på många skolor och ute i kommunerna hamnar ofta krisövningen långt ner på prioriteringslistan, säger Stefan Gustafsson.

»Att öva är det absolut bästa sättet att pröva sina rutiner och öka krishanteringsförmågan.«

Det finns många utmaningar i en kris. Det är en sak att hantera ”vanliga” händelser, som mediekontakter och extern kommunikation, men internkommunikationen är minst lika viktig.

– Hur sprider vi i dag informationen om att vi ska göra en inrymning? De flesta skolor har monterat ner högtalarsystem och interntelefon till förmån för ny teknik. Kvar finns brand- och utrymningslarm. Därför är det viktigt att lärarna är förberedda för att kunna ta beslut på plats och situationsanpassa sin krisberedskap för om det är en brand eller en attack, säger Stefan Gustafsson.

– Jag tror att det finns en oro i organisationer att man inte vill väcka den björnen som sover. Som om vi övar kommer det att hända, att någon får en idé eller liknande. Och det tror jag kan hålla tillbaka många från att agera.

SÄKERHET HANDLAR i mångt och mycket om att vara förberedd, att ha en plan och vara tillräckligt säker på planen för att kunna agera efter vad den uppkomna situationen kräver.

”Ofta kommer krismedvetenheten upp för sent”, menar Stefan Gustafsson, säkerhetssamordnare vid räddningstjänsten i Västra Skaraborg.

– Ofta kommer krismedvetenheten upp för sent. Efter stora händelser som på Kronan eller på Utöya för några år sedan, och sedan faller det i glömska. Men det gäller att hålla det i medvetandet. För det kommer nya oväntade händelser och det behöver vi vara förberedda på, säger Stefan Gustafsson.

JONAS DALÉN UPPMANAR myndigheter som MSB (Myndigheten för samhällsskydd och beredskap) att komma med riktlinjer till landets kommuner.

– De riktlinjer Skolverket har tagit fram lyfter vikten av att vara förberedd men ger bara ganska grundläggande verktyg för konkreta åtgärder. Man bör följa till exempel USA, där inrikes säkerhetsdepartementet tagit fram detaljerad information om hur organisationer ska agera vid pågående dödligt våld.

– Och undersökningar visar tydligt att de som är förberedda kommer undan med färre skadade vid händelser som attacker mot skolor. Att öva är det absolut bästa sättet att pröva sina rutiner och öka krishanteringsförmågan. Säkerhetshöjande åtgärder i form av larm och lås hindrar inte tragedier som i Trollhättan, och kan ibland skapa en upplevd osäkerhet. Mental förberedelse skapar en trygghet hos individer som i sin yrkesroll kan komma att hantera dessa händelser, avslutar Jonas Dalén. //